

Świderski, Grzegorz

"Die Domkapitel des Deutschen Ordens in Preußen und Livland",
hrsg. von Radosław Biskup und
Mario Glauert, "Zeitschrift für die
Geschichte und Altertumskunde
Ermlands" Beiheft 17, 2004 :
[recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 4, 559-560

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RECENZJE i OMÓWIENIA

***Die Domkapitel des Deutschen Ordens in Preußen und Livland*, hrsg. von Radosław Biskup und Mario Glauert, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, Beiheft 17, Aschendorff Verlag, Münster 2004, ss. 316.**

Wydany przez Radosława Biskupa i Mario Glauerta siedemnasty podzeszyt czasopisma „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, zatytułowany *Die Domkapitel des Deutschen Ordens in Preußen und Livland*, zawiera sześć prac poruszających wybrane zagadnienia z dziejów kapituł katedralnych z obszaru Prus i In ant objętych regułą zakonu niemieckiego. Chodzi tu o kapituły: chełmżyńską, pomezzańską, sambijską, kurlandzką i ryską.

Omawiany tom otwiera przedmowa wydawców. W ramach słowa wstępnego przedstawili oni przyczyny i cel wydania rzeczzonego tomu (ss. 1–4).

Jako kolejny został zamieszczony artykuł R. Biskupa *Preußische und livländische Domkapitel im Mittelalter – Forschungsstand und Perspektiven* (ss. 5–31). Autor tekstu dokonał przeglądu dotychczasowego dorobku historiografii poświęconego kapitułom i biskupstwu z obszaru Prus i In ant w okresie średniowiecza i początkach okresu nowożytnego, a także wskazał zagadnienia z tego zakresu, które potrzebują dalszych badań. Sporządzony przez R. Biskupa przegląd dorobku historiograficznego pokazuje bardzo wyraźnie wiele istotnych braków badawczych oraz anachroniczność części literatury z zakresu badań nad kapitułami i biskupstwami z obszaru Prus i In ant. Zdaniem autora na szczególne zainteresowanie zasługują m.in. badania poświęcone dziejom kapituł w drugiej połowie XV w. i początku XVI w., badania nad ustrojem kapituł, ich kancelariami, duchowością i kulturą.

W problematykę inkorporacji kapituł do Zakonu wprowadza tekst Andrzeja Radziwińskiego *Entstehung, Inkorporation und ursprüngliche Ausstattung des mittelalterlichen Domkapitels in Kulmsee* (ss. 33–51). Praca ta została oparta na artykule tego samego autora opublikowanym po polsku w 1991 r. oraz na nowych ustaleniach badawczych¹. Autor tekstu w oparciu o analizę trzech dokumentów fundacyjnych (A, B i C) kapituły katedralnej w Chełmży, a w szczególności relacji zachodzących między dokumentami A i C przedstawił jej fundację, początkowe uposażenie i inkorporację do Zakonu w okresie średniowiecza. Choć ogólny pogląd Radziwińskiego, dotyczący kolejności powstawania dokumentów fundacyjnych A i C (zdaniem autora dokument C był wcześniejszy od A), pozostał niezmienny, to samo datowanie powstania dokumentu A zostało zmodyfikowane. Według najnowszych ustaleń autora „Das Dokument A – – wurde von dem Kapitel höchstwahrscheinlich erst mehrere Jahre später [po 1251 r. – G. Ś.] erworben” (s. 42), a nie jak przyjmował w 1991 r. „nie wcześniej niż w 2 połowie lat pięćdziesiątych XIII w.”². Należy założyć, iż autor w najnowszej analizie tego tematu, twierdząc, iż dokument C był opieczętowanym oryginałem, nie ustosunkował się szerzej do spostrzeżeń Carla Petera Woelky’ego o braku śladów wosku na jedwabnym sznurze przy dokumencie C (ss. 38–39).

1 A. Radziwiński, *Fundacja i inkorporacja kapituły katedralnej w Chełmży oraz zażalenie misji dominikańskiej w Prusach w połowie XIII w.*, *Zapiski Historyczne*, 1991, t. 56, z. 2–3, ss. 7–24.

2 *Ibidem*, s. 13.

3 M. Glauer, *Das Domkapitel von Pomesanien 1284–1527*, Toruń 2003, ss. 558–583.

Kolejnym tekstem zamieszczonym w omawianym opracowaniu jest praca M. Glauerta *Das Domkapitel von Pomesanien (1284–1527). Eine Zusammenfassung* (ss. 53–84). Tekst M. Glauerta jest niemieckim tłumaczeniem polskojęzycznego streszczenia, zamieszczonego w pracy monograficznej tego autora poświęconej temu samemu zagadnieniu³. Przesłanki, którymi kierowali się wydawcy, podejmując decyzję o publikacji tego tekstu, są bardzo niejasne, zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę fakt, iż praca M. Glauerta poświęcona kapitule pomezkańskiej ukazała się rok przed omawianym opracowaniem, zaś spory nakład zapewnia łatwość jej dostępu także i za granicą.

Połowa objętości omawianego tomu przypada na dwie kolejne prace, którymi są dysertacje doktorskie: Heinza Schlegelbergera *Studien über die Verwaltungsorganisation des Bistums Samland im Mittelalter* (ss. 85–145) i Erwina Hertwicha *Das Kurländische Domkapitel bis 1561. Untersuchungen über die persönliche Zusammensetzung des Kapitels hinsichtlich der Herkunft und Laufbahn seiner Bischöfe und Domherren* (ss. 147–247). Zostały one obronione na Uniwersytecie w Królewcu: w 1922 r. dysertacja H. Schlegelbergera i w 1943 r. dysertacja E. Hertwicha. Zamiar opublikowania tych prac, przechowywanych w formie maszynopisu w Staatsbibliothek Berlin (dysertacja Heinza Schlegelbergera) i Bibliothek der Berliner Humboldt – Universität (dysertacja Erwina Hertwicha), stał się pretekstem do wydania omawianego tomu. Redakcją pracy Schlegelbergera zajął się R. Biskup, zaś Hertwicha – M. Glauert. Dysertacje doktorskie Schlegelbergera i Hertwicha stanowią ważny głos w dorobku historiografii poświęconej diecezji sambijskiej i kurlandzkiej w okresie średniowiecza i początkach okresu nowożytnego, szczególnie przy tak nielicznej i częściowo przestarzałej literaturze poświęconej temu zagadnieniu.

Zawartość omawianego tomu zamyka opracowanie M. Glauerta *Die Bindung des Domkapitels von Riga an die Regel des Deutschen Ordens* (ss. 269–316). Autor tekstu przedstawił okoliczności przyjęcia reguły krzyżackiej przez kapitułę katedralną w Rydze w okresie 1394–1423, odrzucenia jej na rzecz augustiańskiej i ponownego przyjęcia reguły krzyżackiej w 1451 r. Na podstawie wnikliwej analizy tych wydarzeń M. Glauert doszedł do wniosku, iż wywieranie nacisku przez Zakon na kapituły katedralne, w celu nakłonienia ich do przyjęcia reguły krzyżackiej było metodą obliczoną na zapewnienie kontroli nad obsadą kanonii, co dawało możliwość wpływu na wybory biskupów. Inne elementy życia kapituł pozostawały poza zainteresowaniem Zakonu. Zdaniem autora, taki stan rzeczy, w świetle prawa kanonicznego nie pozwala na mówienie o inkorporacji kapituł do Zakonu.

Siedemnasty podszczyt czasopisma „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands”, zatytułowany *Die Domkapitel des Deutschen Ordens in Preußen und Livland*, stanowi bardzo ważny wkład w rozwój badań nad kapitułami katedralnymi z terenu Prus i In ant objętymi regułą Zakonu Krzyżackiego. Poszczególne artykuły w nim zawarte, stanowią bardzo istotny przyczynek do dalszych badań nad wybranymi aspektami tego zagadnienia. Dodatkowo, słowa szczególnego uznania należą się wydawcom tego tomu – Radosławowi Biskupowi i Mario Glauertowi za trud przygotowania do druku wartościowych dysertacji doktorskich H. Schlegelbergera i E. Hertwicha, a także udany dobór pozostałych tekstów.

Grzegorz Świdorski